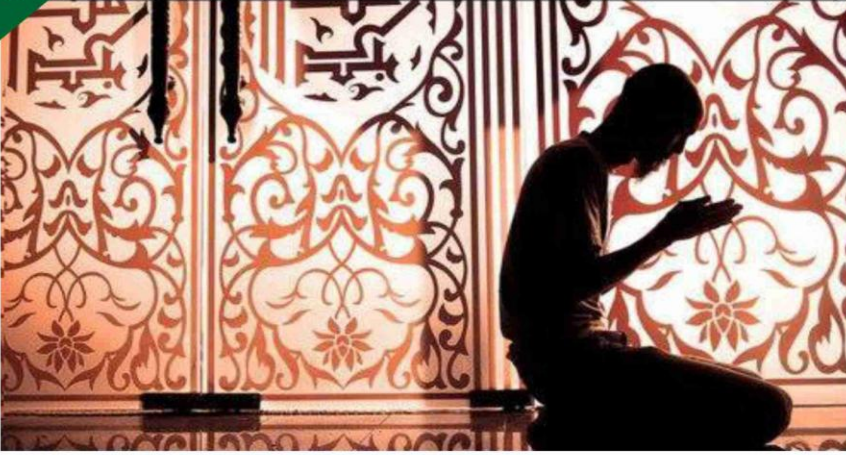

Cuma Sohbeti sayfası Adıyaman İl Müftülüğü tarafından hazırlanmaktadır.

CUMA
SOHBETİ

ŞEFAAT

CUMA
SOHBETİ

Dini literatürde mahiyeti itibarıyla tartışmalı birçok kavram bulunmaktadır. Şefaata kavramı da bunlardan biri olarak kabul edilir. Bu tartışma, kavramın anlam bakımından içerdiği karmaşık durumdan değil; bu kavramı anlamaya çalışanların zihin dünyasında oluşan zengin muhtevadan kaynaklanmaktadır. Biz bu yazımızda şefaata kavramının, etrafındaki tartışmaları özet geçerek genel manada Ehl-i Sünnet ekseninde nasıl anlaşıldığını ele almaya çalışacağız.

Şefaata sözlük manası itibarıyla birinin önüne düşüp işini görmeye çalışmak anlamına gelen "eş-Şef" kökünden türemiştir. Ahiret gününde, Resullah'ın, diğer peygamberlerin, meleklerin ve kendilerine bu hususta izin verilen diğer salih insanların, müminlerin bağışlanmaları için Allah katında dua ve niyazda bulunmaları anlamına gelir.

Dini öğretilerde değişik mahiyette var olan şefaata, İslam öncesi cahiliye döneminde de varlığını sürdürmüş; insanların manevi dünyalarında farklı şekillerde yer bulmuş önemli bir anlayıştır. Kur'an, tapındıkları putların kendileri hakkında şefaataç olabileceklerine inanan müşrik cahiliye insanının Allah'ı bırakarak putlara tapanlarını şu şekilde kinamiştir:

"O'nu bırakıp da başka dostlar ediniler: 'Biz onlara sadece bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.' Derler. (Zümer, 3) Oysaki Kur'an, müşriklerin ortak koştuğu hiçbir şeyin değerinin olmadığını ve Allah'ın izni olmaksızın hiçbir şefaataç şefaata hakkı tanımayacağını, belirtmiştir: **"Onun izni olmadan şefaata edecek hiçbir şefaataçı yoktur."** (Yunus, 3) bu ve benzeri ayetlerden anlaşıldığı kadaryla şefaata, Allah'ın bir nimeti ve ikramı olarak onun izniyle gerçekleşecektir.

Şefaata kelimesi değişik türevleriyle birlikte Kur'an-ı Kerim'de 26 farklı ayette geçmektedir. Bu ayetlerin ifade ettiği anlamları aşağıdaki başlıklar altında şu şekilde sıralayabiliriz:

1. **Hiçbir put ve hiçbir sahte tanrıya şefaata hakkı verilmemiştir. Yukarıda geçtiği üzere Mekke Müşriklerinin içerisine düştüğü yanlıgı gösteren bu tür bir şefaata beklentisinin Allah katında hiçbir kıymeti yoktur.**

2. **Mutlak manada şefaata yetkisine sahip olan, sadece yüce Allah'tır. O, bu hususta ne başkalarına karşı sorumludur; ne de onun bu yetkisini sınırlayacak kimse yoktur.**

3. **Kendisi dışındaki kimselere şefaata etme yetkisini ancak Allah verir. Ne var ki bu yetki, bir devir-teslim mahiyetinde değil, bir ikram ve iltifat mahiyetindedir. Zira zikredeceğimiz ayeti kerimede yüce Allah peygambere de bu hususta imkanı tamdtığını ifade buyuruyor:**

"Eğer onlar, kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de, Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileseler"

ve Resul de onların bağışlanmasını dileseydi elbette Allah'ı teybeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı." (Nisa, 4/64)

4. **Ancak bilerek Hakka şahitlik edenler şefaata edebilirler.**

Şefaatan söz eden Kur'an ayetleri içerisinde Allah Tealâ'nın şefaata için izin vereceği kimselerin şefaata edebileceğini söyleyenler olduğu gibi aynı ayetlerden de çıkararak şefaatin gerçekleşmeyeceğini söyleyenler de vardır. Bu tearuzun sebebi, Kur'an ayetleri arasındaki çelişki değil, bu tür ayetlere yaklaşımda yorum farkıdır. Ancak bu ayetleri bir bütünlük içerisinde ele aldığımız zaman, hangi ayetlerin ne zaman, kimleri, neyi ve ne gibi durumları söz konusu ettiğini düşünüp tahlil ettiğimiz zaman hepsinin yerli yerinde ne manaya geldiğini anlamış oluruz. İşte o zaman çelişki diye bir durumun söz konusu olmadığını görürüz. Örneğin ayetlerde genel olarak putların şefaati reddedilmektedir.

Toplumda yaygın olan şefaata anlayışını şekillendiren temel dayanaklar, aslında hadis-i şeriflerdir. Bu konuda nakledilen hadis-i şeriflerde, kimin şefaata edebileceği ile kimlere şefaata edileceği hususunda zengin bir muhteva karışımı çıkar.

Ehl-i Sünnet'in muteber hadis kaynağı Kütüb-i Sitte'de şefaata ile ilgili hadisler mevcuttur. Söz konusu hadislerde, Peygamber Efendimizin kıyamet günü, müminlere şefaataç olacağı; ümmetine ve bütün insanlığa şefaata için Allah'a secdeye kapanıp niyazda bulunacağı; kendisine Allah tarafından şefaata izninin ve yetkisinin verileceği anlatılır.

Konuyla alakalı hadislerde; meleklerin, bazı müminlerin, âlimlerin, şehitlerin, Kur'an'ın, huşu ile kılınan namazların ve hakkıyla tutulan oruçların şefaataç olacakları zikredilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in, şefaata yetkisini, kimlere karşı kullanacağını haber verdiği bir hadisi şerif: **"Şefaatin ümmetinden büyük günah sahipleri içindir." (Tirmizi, Sıfatu'l-Kiyâme, 12)** şeklindeki buyruğu, şefaatin şirke sapanların dışında herkes için kullanılacağına işaret olarak gösteren olduğu gibi, böyle bir ifadenin inanan kimseleri Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeleri yönünde ve ibadet kabilinden bazı amellere bir teşvik olarak değerlendirilen de olmuştur.

Şefaata konusu Kalam âlimlerince, eserlerine konu edilmiş tartışmalı konulardan birisidir. Mesela; İmam Azam Ebu Hanife **"el-Fıkhu'l-Ekber"** adlı eserinde Hz. Peygamber'in şefaatinin günahkâr ve büyük günahkârlar için de gerçek olduğunu söyler.

İmam Mâtürîdî şefaata konusunun, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerle sabit ve hakkında büyük delil olduğunu belirtir.

Düşünce ekolleri içerisinde şefaatin hak olduğunu savunanların yanı sıra şefaatin gerçekleşmeyeceğini

savunanlar da olmuştur. Örneğin Mutezile mezhebi, Allah'ın şefaata etmesinin "Adalet" sıfatına ters düştüğünü ileri sürerek herkesin kendi ameline göre hesaba çekilip karşılık göreceğini, bunun ise, Allah'ın adalet sıfatına daha uygun olduğu görüşündedirler. Bu hususta ehl-i sünnete muhalif olanlar, peygamberler eliyle insanlara ulaştırılan vahyin ve bunun tesis ettiği ibadetlerin şekli ve sınırlarının bilindiğini; ayrıca bu çerçevedeki vebeler karşısında insan sorumluluğu da her peygamberin hatta onların varisleri konumundaki âlimler tarafından ayrıntılı olarak dile getirdiklerini; dolayısıyla her mümin, kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirdiği yetine getirdiği zaman nasıl ilâhî bir karşılık göreceğini gerçeğinden yola çıkarlar.

Hiçbir kimsenin kendiliğinden ve Allah'ın izni olmadan şefaata etmesi mümkün değildir. Zira merhamet etmek açısından kullarına Allah'tan başka daha çok yakın yoktur. Kullarına sonsuz merhamet sahibi olan Allah, şefaata izmini yalnız O verir:

"O'nun huzurunda, O'nun izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez." (Sebe, 34/23)

Kıyamet günü Allah'ın razı olduğu ve izin verdiği kimseler ancak şefaata ederler. Bunlar ancak Allah'ın izin ve söz hakkı verdiği kimselerdir.

Şu halde şefaata etme izni verilenler kendi dilediklerine değil, Allah'ın dilediklerine şefaata edebilirler. Şefaata edicinin şefaati de Allah katındaki derecesi nispetinde olabilir.

Şefaate ilgili geçen hadislerden anlaşılacağı üzere; **şefaata yetkisi verilenler**, bu yetkilerini icra ederken Allah'ın şahitliğine başvuracaklardır. Nitekim Hz. Peygamber, o günde kendi taraftarı olarak bildiği bazı kimseler için şefaata talep ederek: **"Onlar muhakkak bendendirler,"** dediğinde; Allah tarafından ona, **"Sen onların senden sonra hangi bid'atı başlattığını bilmiyorsun."** diye cevap verileceğini ve onun da, **"Benden sonra (dinde) değişirme yapanlar, benden uzak olsunlar! Benden uzak olsunlar!" (Buhari, Rikak, 53)** diye haykıracağını haber vermektedir.

Şefaata edilecek kişilerin buna lâyık olmaları gerekmektedir. Şefaataç, kime şefaata ederse mutlaka şefaati kabul olur diye bir gereklilik yoktur. Şefaatten yararlanacak kişiden bir gayret, bir davranış ve bir iyi niyet adımı atılmış olmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.s) kendisinden, kıyamet günü şefaata etmesini talep eden Rabia b. Ka'b el-Eslemî'ye: **"Çokça secde edecek bana bu konuda yardımcı ol."** (Müslim, Salat, 226) demesi şefaati hak etmek için bazı faziletlerle sahip olmanın gereğine işaret etmiştir.

Öte yandan şefaata olacak kimseler de şu ayette geçtiği gibi bunu hak edecek davranışlarda bulunmaları gerekir: **"Onlar, ancak Allah'ın hoşnut olacağı kimselere şefaata ederler." (Enbiya, 21/28) Bu hususu teyit sadedinde şu rivayeti de zikretmek yerinde olacaktır: "Benim şefaatin kalbi dilini; dili de kalbini tasdik edecek Allah'tan başka ilah olmadığna samimiyetle şahitlik eden kimseler içindir." (İbn Hanel, II, 518)**

Hadis-i şeriflerde geçtiği üzere; Kur'an'ın veya bazı surelerin, namazın veya şehidin şefaata edeceğini yönündeki ifadeler, bu değerlere sahip çıkmak için bir teşvik anlamı taşır. Bu tür telkinler Müslüman bireyin gönlünü hayra ve hayırlı amellere yönlentmek üzere önemli bir mesaj taşır.

Şefaata bazılarının anladığı şekliyle sorumlulukları ortadan kaldıran karşılıksız bir bağışlanma değildir. İman edip salih amel işleyenlerle günahında ısrarcı olanların aynı mertebeye ulaştırıldığı bir vasıta da değildir. Şefaata; rahim olan Rabbinden asla umudunu kesmeyen günahkâr bir kul için, kabul olmuş duadan farkıdır.

Kıyamet günü bizi kurtaracak olan salih bir iman ve salih çabalarımızdır. Bunlar bizi kurtarmak için yeterli iken sevdiğimiz için kurtarıcı rolünde olamayabilir. Bu sebeple kuru temenni ve beklentilerden uzak bir hayati tercih etmek, iman ve salih amelle kuşanmak gerekir. Çünkü: **"İnsana ancak cabası karşılığı verilecektir." (Necm, 53/39)** Çünkü anlamsız bir mana üzerine kurulmuş hiçbir sevap yoktur. Davranışlarımızın değeri niceliğisel olarak değil niteliğisel olarak bir değere sahip olacaktır. Allah katında en kıymetli olanların takvialı olmasın da anlamı bu olsa gerektir.

Mehmet Seri DOĞRU
Samsat Müftüsü